

У статті відображено генезис методів навчання й педагогічних технологій, подано моделі педагогічних технологій, їх різновиди й складові; розглянуто діалектичну взаємодію традиційних й інноваційних методів навчання; освітлено активні методи навчання, які направлені на розширювання пізнавальної і навчальної діяльності студентів.

Ключові слова: педагогічні технології, технології навчання, інновації, традиції, педагогічний вплив, педагогічна система, навчання, виховання, мета навчального процесу, дидактичні завдання.

The genesis of education methods and pedagogical technologies, the models of pedagogical technologies and their variety and components have been presented. The dialectic interaction of traditional and innovation methods of education directed to broadening of cognitive and educational students' activities have been examined.

Key words: pedagogical technologies, technologies of education, innovation, traditions, pedagogical influence, pedagogical system, purposes of educational process, didactic tasks.

Бреславец Н. А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Г. П. Шевченко

УДК 378.147: 391

ЗБЕРЕЖЕННЯ ХУДОЖНІХ ТРАДИЦІЙ НАРОДНОГО КОСТЮМУ У ПЛАСТИЦІ МАЛИХ ФОРМ

Н. А. Донченко

Ця стаття має педагогіко-естетичний характер. Підтримуючи традиційні та загальнокультурні цінності, вона формує художньо - естетичне ставлення до народного костюму, мистецтва та різних процесів життя та побуту у сучасної молоді.

Ключові слова: народний костюм, етнографічна лялька, традиції, патріотичність, творчість.

Сучасний прагматичний світ залишає дедалі менше предметів рукотворних або виготовлених в одному екземплярі, які живуть своїм

окремим приватним життям серед тотальної одноманітності. Будь-яка річ, виготовлена не шляхом автоматичного натиснення кнопки, стає пережитком минулого, рудиментом, примхою оригіналів – одинаків. Але виявляється без цих неповторних предметів, створених «от і до» руками, наше життя щось втрачає, стає збіднілим, як без народних пісень, відживаючих промислів, вимираючих видів метеликів або квітів.

Нагальна потреба суспільства у творчо-активній молоді вимагає зростання та вдосконалення соціальних, економічних та культурних умов життя. До того ж ручна праця є ефективним «гімнастичним знаряддям» для розвитку інтелекту та творчих здібностей студентів. Вона сприяє розвитку сфери відчуттів, естетичного смаку, розуму та творчих здібностей молодого покоління.

Народна педагогіка завжди приділяла багато уваги підготовці молоді до трудової діяльності. Створюючи іграшки у вигляді «етнографічної ляльки», тобто ляльки у народному традиційному вбранні, молодь не тільки навчається працювати із різними матеріалами та інструментами, а також має змогу знайомитися з традиціями народного костюму. Народ, який не пам'ятає своєї історії, традицій, не шанує своє народне вбрання, не має майбутнього. Це досить відома аксіома, тому ми маємо звертатися до питання вивчення історії нашого краю, традицій, народного вбрання ще змалечку, починаючи з дитячого садка, та формувати художньо-естетичне ставлення до різних процесів життя та побуту у нашої молоді засобами мистецтва.

Головною метою публікації є спроба визначити вплив мистецтва на духовний світ сучасної молоді шляхом вивчення народного костюму, зокрема через пластику «малих» форм – ляльку. Метою статті також є популяризація ідеї народного вбрання та формування патріотичних почуттів та духовності у молодого покоління.

Аналіз досліджень за темою «народна лялька» свідчить про приділення значної уваги до цього питання. Народні традиції та технологію виготовлення народної ляльки досліджували: Г. Дайн, М. Дайн, І. Котова, Р. Гільмаш, Л. Соколова, А. Некрилова, А. Михайлюк.

Включення до дисципліни «Проектування одягу» вивчення принципів формоутворення етнографічного одягу народів Африки, Північної та Латинської Америки, Азії, Європи, народів колишнього Радянського Союзу та, зокрема, України дає змогу ознайомитися з традиціями та особливостями одягу народів світу.

У далекі часи зародження моди, яка була привілеєм панства, одяг був виразником суспільного становища людини. Протягом всієї історії людства соціальні та класові функції одягу набували характерних відтінків різних епох. Народний костюм, у тому вигляді в якому він відомий зараз, почав складатися не тільки в Україні і багатонаціональній Росії, а й по всій Європі порівняно пізно. Проте, народне вбрання будь-якої країни має одну особливість: його крій, форма, поєднання кольорів, кількість деталей залишалися обов'язковими для всіх жителів цієї місцевості. Тільки якість тканини та прикраси свідчили про майнове становище власника.

Чародійна сила народного костюму така велика, що одного разу зазирнувши до цієї скарбниці, відчуваєш її зв'язки з традиціями та обрядами народної культури, магічним значенням речей та орнаментів. Відірватися від цих чар просто неможливо. Чим ретельніше вивчається народний одяг, тим більше ми маємо можливостей зрозуміти його естетичну та художню цінність. Народний костюм країни – це літопис життя предків, який мовою кольорів, форм, орнаменту розкриває таємниці краси народного мистецтва. Народний одяг продовжує своє життя і в наш час. Він перетворився на ланку, яка пов'язує художнє минуле нашого народу з його сучасним та майбутнім.

Мистецтво виготовлення авторської ляльки набирає обертів в усьому світі. Поширюється кількість шанувальників цього виду декоративно-прикладного мистецтва. У багатьох містах та столицях світу відбуваються тематичні виставки ляльок, конкурси, фестивалі, демонструються колекції авторської ляльки різноспрямованої тематики. Виходять до друку журнали та каталоги авторської та етнографічної ляльки.

Виготовлення ляльки являє собою колективну творчу працю народу, його «вічно живу душу», бо знищення творчості призводить до втрати естетичних критеріїв, розриву між поколіннями і, як наслідок, до духовної кризи суспільства. Процес навчання студентів, звернення до мистецтва виготовлення авторської етнографічної ляльки дає змогу краще вивчати етнографічне вбрання, що є джерелом натхнення для художника-модельєра. Це творчий та захоплюючий шлях для дизайнера. У навчальному процесі під час виготовлення етнографічної ляльки студенти добувають знання створювати і виготовляти самостійно художні твори у народних традиціях та авторських техніках з втіленням практичних навичок роботи у матеріалі. Тому програма «етнографічна лялька» передбачає мету ознайомити студентів спеціальності «Художнє

моделювання одягу» з мистецтвом виготовлення ляльки у народному вбранні народів світу та різних регіонів України, а також прищеплювати інтерес та любов молоді до народного костюму як виду народного декоративно-прикладного мистецтва. Практичні заняття у цьому напрямку є спільним з теоретичними уроками. На уроках проводяться бесіди, заслуховуються лекції з принципів формоутворення та оздоблення традиційного народного одягу України та народів світу. Для цього демонструються ілюстрації, відео та фотоматеріали з народного костюму. Студенти ведуть пошукову діяльність за заданою темою етнографічного вбрання певної країни або регіону України. Створюють замальовки та копії традиційного народного костюму. Розробляють схеми виготовлення ляльки та етнографічного одягу, спираючись на музейні та інші джерела декоративно-прикладного мистецтва. Зібраний матеріал, а саме: копії, ілюстрації, стилізації традиційного народного вбрання, обов'язково оформлюється у вигляді реферату на задану тему. Продовжуючи пошук та аналіз, студенти переходять до практичної роботи.

Практична робота з виготовлення ляльки передбачає послідовне ускладнення завдань, які має вирішувати студент. З перших занять вирішення цих завдань допомагає розвивати у студентів навички технічного ремесла, зокрема майстерності швачки та закрійника, але при цьому дозволяє зберігати студенту свій творчий потенціал художника як митця. Впродовж навчального року студенти знайомляться з історією виникнення еволюції народної ляльки, вивчають традиційне народне вбрання, народну символіку, народний орнамент. При виготовленні народного костюму значна увага приділяється вивченню засобів обробки матеріалів, розвиваючи при цьому мілку моторику, координацію рухів, окомір, уважність та акуратність. У процесі виготовлення студенти намагаються зберігати творчий та індивідуальний підхід, застосовуючи художні прийоми стилізації. Опанування нових засобів сприяє збагаченню чуттєвого досвіду, розвитку відчуття, асоціативного мислення та творчого смаку.

Одним з перших завдань у практичній програмі є виготовлення схеми лекал та деталей майбутньої ляльки, тобто конструкції тіла – стану, рук, голови. Студентам пропонується самостійно вирішувати принципи створення цих конструкцій.

Другим етапом є розпис обличчя майбутньої ляльки. Деталь обличчя, виготовлену з деревини у вигляді плаского кола, студенти розмальовують

художніми матеріалами. Студенти самостійно приймають рішення, які художні прийоми використовувати для створення авторського образу обличчя. Це допомагає розвивати у студентів творчі здібності та прагнення до самостійності.

Третім кінцевим, етапом є виготовлення традиційного етнографічного вбрання ляльки певного регіону України. Аналізуючи зібрану інформацію, визначаються прийоми оздоблення народного вбрання: кольори, крої, орнаменти, аксесуари. Важливим підсумковим етапом всіх завдань є кінцевий перегляд творчих робіт студентів. Викладач, виставляючи оцінку, дає усну характеристику творчій роботі студентів. Цей етап відбувається у вигляді захисту.

У програмі для студентів спеціальності «Художнє моделювання одягу» креативним способом популяризації проекту етнографічної ляльки є використання відомих лялькових форм та образів таких, наприклад, як російська Матрьошка або сучасна лялька Барбі. Завоювавши шанувальників в усьому світі, ці ляльки самостійно продовжують свій шлях, змінюючи і знаходячи нові образи. Зберігаючи основні характерні риси цих брендів, студенти мають змогу створити нові лялькові образи, зокрема в етнографічному напрямку.

Сувенірна лялька Матрьошка бере початок від артільної ляльки 70-80 років XIX ст. Росії. Слід відзначити, що форма старинного російського сувеніра Матрьошка є досить відомою слов'янським народам. Матеріал, з якого виготовляли Матрьошку, дерево, здавна є одним з популярних матеріалів у декоративно-прикладному мистецтві. Його переваги а саме: легкість в обробці, зберігання форми упродовж часу, яскравість у кольоровому оздобленні фарбами, дали змогу створити неповторний, яскравий та позитивний народний виріб твір-ляльку Матрьошку. Незважаючи на своє східне походження, вона завоювала серця наших співвітчизників і стала улюбленим російським сувеніром та візитною карткою для закордонних гостей.

Лялька Матрьошка – повнолиця та гладенька весела дівчина у хустинці та сарафані, з'явилася на світ зовсім не у давнині, як вважають, доповідає сайт dollplanet.ru. Праобразом цієї ляльки був образ мудреця Фукуруми, привезений до Абрамцева у кінці XIX століття з острова Хонсю (Японія). За переказом, такі іграшки вперше почав визізати російський монах, який жив на острові Хонсю. У дерев'яної іграшки-мудреця було

доброчинне обличчя, і надихнувшись чарівною іграшкою, токар Василь Звездочкін виточив першу російську Матрьошку на початку 1890-х років.

Одні історики стверджують, що ім'я Матрьошка народилося від улюбленого та розповсюдженого на слов'янській землі імені Маша, Маня, інші, що ця назва має походження від жіночого імені Матрьона (в перекладі з латин. mater – мати), а треті вважають, що назва «Матрьошка» пов'язане з іменем індуської богині - матері «Матрі».

У стінах майстерні «Дитяче виховання», заснованої меценатом Савою Мамонтовим, була виготовлена перша Матрьошка. Розписана фарбою гуаш рум'яна дівчина-краса з півнем у руці стала символом народної творчості Росії. Ескіз розпису «Матрьошки» створив художник Сергій Малютін, який самотужки розмалював «Матрьошку». Розповсюдженню популярності Матрьошки допомогло те, що в кінці ХІХ століття у Росії спостерігалось підвищення інтересу до захоплення російською історією, народним мистецтвом, казками, билинами та народними промислами. Матрьошка швидко дістала широку відомість та здобула народну любов. Проте вона була дорогою іграшкою. Цю ляльку, призначену для дітей, мали можливість купити тільки заможні дорослі цінителі мистецтва. І тільки у наш час Матрьошка стала демократичним та доступним сувеніром. На вулицях Петербурга, Москви та інших міст України та Росії на будь-який смак цінителі народної творчості мають можливість придбати різноманітні сувеніри Матрьошки. Сучасні Матрьошки зображають політиків, відомих музикантів, гротескних персонажів і продовжують залишатися виразником народної творчості, зберігаючи традиції народного костюму.

Необхідно підкреслити, що звернення до образу чародійної народної ляльки Матрьошки, її форм, колористичного та художнього рішення зосереджує у собі достатню кількість варіантів для індивідуального самовираження студента-художника. Маючи за приклад цей образ, студенти на свій смак та талант створюють індивідуальний образ ляльки у народному вбранні певного регіону України та народів світу, але зберігають при цьому характерні особливості сувеніра-ляльки. Використання дерева як матеріалу для створення ляльки змушує студентів вдаватися до технік оздоблення дерева, якими користувалися народні промисли Росії та України (Хохлома, Палех, Мстьори, Косів, Петриківка). Студенти мають можливість площинно та графічно трактувати образ та вбрання сувеніра-ляльки, самостійно вибирати художні техніки розпису,

звертатися до казкових та анімаційних образів. Зокрема, використання таких технік розпису дерева дає можливість залучення студентів до пошуків художніх засобів передачі вираження взірця художнього-прикладного мистецтва, вивчення та здобуття навичок народної творчості.

Для збереження національної культури та виховання патріотичності у наших дітей та молоді у загальному масштабі слід підкреслити про необхідність створення української популярної ляльки, щось на зразок ляльки «Барбі», але з рисами обличчя та одягу української дівчини. Це має бути такий образ української дівчини у народному вбранні, як, наприклад, Наталка-Полтавка, прототип відомої та улюбленої героїні опери Лисенка «Наталка-Полтавка». Стилізований під дитячу ляльку цей бренд необхідно закріпити рекламуванням та пропагуванням. Створити анімаційну серійну стрічку «Пригоди «Наталки-Полтавки», з додатком доброго гумору та іронії, щось на зразок анімаційної популярної української стрічки «Як козаки у футбол грали», де лялька «Наталка-Полтавка» грає головну роль. Так, це тільки фантазії, але прикро, що маючи такий скарб народної творчості, як народне вбрання, ми не вміємо його пропагувати.

При вирішенні творчих завдань з виховання та збереження традицій народного вбрання необхідно зробити висновок, що технологія виготовлення ляльки – це сукупністю методів та прикладів з виготовлення пластики малих форм. Вона не тільки формує уявлення студентів про традиційну етнографічну ляльку, але й розвиває їхні творчі та художні здібності, формує естетичний смак, патріотичність, вивчає методи роботи з різними матеріалами, знайомить з народним декоративно-прикладним мистецтвом. У ході створення ляльки в народному одязі підтверджується думка про те, що цей процес має значний виховний та духовно-моральний потенціал, підтримує традиційні та загальнокультурні художні зв'язки.

Література

1. Антонович Е. А. та ін. Декоративно-прикладне мистецтво.: Навчальний посібник для педінститутів. Львів.:Світ,1992;
2. Бардина Р.А. «Изделия народных художественных промыслов и сувениры»,М., «Высшая школа» 1977г.;
3. Дайн Г. Л. «Русская народная игрушка»- М. Легкая пищевая промышленность.1981
4. Дайн Г. Л., Дайн М. Б. «Русская тряпичная кукла. Культура, традиции, технология»- М.:Культура и традиции 2001.
5. Котова И.Н., Котова А. С. «Русские обряды и традиции. Народная кукла»- СПб: Паритет 2006.

6. «Нариси з історії декоративно-прикладного мистецтва.» Жолтовський П. М., Лашук Ю. П., Львів: Видавництво Львівського університету 1969
7. Народные художественные промыслы/Попова О. С., Королёва Н. С. и др., под общ. Ред., О. С. Поповой- М. 1984.;
8. Николаева Т. О. История украинского костюма.-К.: Либідь, 1996;
9. «Основы художественного ремесла», под ред Бардулина В. А. и Танкус О. В., том 1, М, «Просвещение» 1978г.

Эта статья носит эстетико-педагогический характер. Поддерживая традиционные и общекультурные ценности, она формирует художественно-эстетическое отношение к народному костюму, искусству и различным процессам в жизни и быту современной молодёжи.

Ключевые слова: *народный костюм, народная кукла, традиции, патриотичность, творчество.*

This article is aesthetic and pedagogical by character. Supporting traditional and cultural values, the article develops artistic and aesthetic attitude of the contemporary young generation towards national clothing, arts as well as various life processes and everyday life.

Key words: *national dress, ethnographic doll, traditions, patriotism, art.*

Донченко Н. А. – викладач кафедри ХМО ЛГАКІ Луганської державної академії культури та мистецтв (м Луганськ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В. В. Борисов

УДК 37.037

ЗАКОНОМЕРНОСТИ ВЫБОРА РАЦИОНАЛЬНОЙ АППЛИКАТУРЫ ПРИ ИГРЕ НА ФОРТЕПИАНО

И. А. Ененко

В статье рассмотрены направления изучения аппликатурных принципов, закономерности выбора целесообразной, рациональной аппликации, даны рекомендации педагогам-пианистам в решении аппликатурных задач.

Ключевые слова: *аппликатура, удобство, рациональность, выбор, художественные задачи.*